

Gert-Jan Nabuurs, M.J. Schelhaas, Alterra, Team Bosesystemen en European Forest Institute
en Douwe de Goede, student WUR, Department Omgevingswetenschappen, Leerstoelgroep Bosbeleid en Bosbeheer

Verwaarloost Nederland de rol van bos als natuurlijke hulpbron?

Internationale gevolgen van geïntegreerd bosbeheer in Nederland

Sinds enkele decennia is het bosbeheer in Nederland snel aan het veranderen.

Onder namen als Naturgemäss, Geïntegreerd bosbeheer of Prosilva veranderen de doelen en methoden van bosbeheer snel. Waar in de praktijk de nadruk lag op houtproductie, wordt nu een bredere functievervulling nagestreefd.

Met het boek 'Geïntegreerd bosbeheer' is de discussie rond uitvoering van dit type van bosbeheer nieuw leven ingeblazen. (Van der Jagt et al. 2000). Echter, niet alleen de uitvoering van dit type van beheer is onzeker (Olsthoorn en Van Wijk 2001), maar ook de lange termijn gevolgen voor het bos in Nederland en Europa. Verwaarloost Nederland de rol van bos als natuurlijke hulpbron?

Voorheen was de praktijk van het Nederlandse en Europese bosbeheer met name gericht op houtproductie. Die productie werd bereikt in het kaalkapsysteem. Dit systeem van vlaktege wijze kap en herplant verschafte de beseigenaar een stabiele economische grondslag, en de industrie een vrij gemakkelijke manier van plannen van een continue stroom van grondstoffen.

Figuur 1. Een steeds groter deel van het Europese bos zal kenmerken van natuurlijke dynamiek gaan vertonen

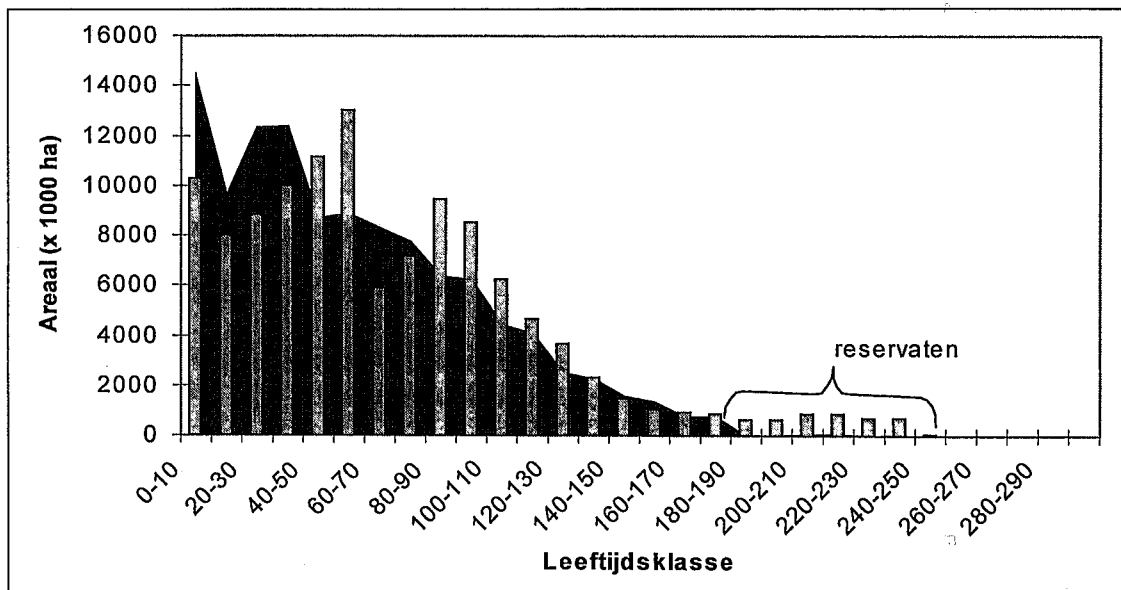
Dit heeft geleid tot een situatie met meer dan 25 miljard m³ houtvoorraad in het Europese bos en een jaarlijkse bijgroei van zo'n 700 miljoen m³. Ook voor Nederland geldt dat het een grote voorraad heeft opgebouwd van meer dan 200 m³ per ha in 2000. Echter, de Europese bevolking eist een bosbeheer dat veel sterker is gericht op natuurwaarden dan voorheen. Door o.a. 'Ministersconferenties ter bescherming van bos in Europa' en ook presie-organisaties als 'Kritisch Bosbeheer' leidt dit tot een veranderend bosbeheer in Europa met grote gevolgen voor het Europese bos over 50 tot 70 jaar. Het gemiddelde bos zal meer natuurlijk zijn: ouder, veelal gemengd, ongelijkjarig, met meer structuur, meer loofbomen en meer dood hout (Figuur 1).

Vooraf de boomsoortenverdeling

en leeftijdsclassenverdeling zullen rond 2050 sterk veranderd zijn (Figuur 2) en ten minste 10% van het bos zal zijn aangewezen als strikt natuureservaat. Echter, de consumptie van hout en papier blijft toenemen met ongeveer 1% per jaar. Deze veranderingen van het Europese bos, in combinatie met de stijgende houtconsumptie, leiden nu al tot conflicten tussen de verwerkende industrie aan de ene kant en natuurbeschermingsorganisaties aan de andere kant. Dat zal in de toekomst alleen maar toenemen.

Resultaten van een modelleringsstudie naar de lange termijn gevolgen van verandering in beheer voor 30 Europese landen lieten zien dat er veel ruimte is voor beheerveranderingen ten gunste van natuur en biodiversiteit. Dit, omdat slechts 60% van

Figuur 2. Leeftijdsklassenverdeling van het totale Europese bos in 1990 (vlak) en in 2090 (staven). In 2090 is het areaal bos in de klassen 30 tot 80 jaar sterk afgenomen t.o.v. de situatie in 1990. Verder is te zien dat het areaal bos ouder dan 200 jaar flink is toegenomen. Deze bossen zullen voor een groot deel opzij gezet zijn als reservaat

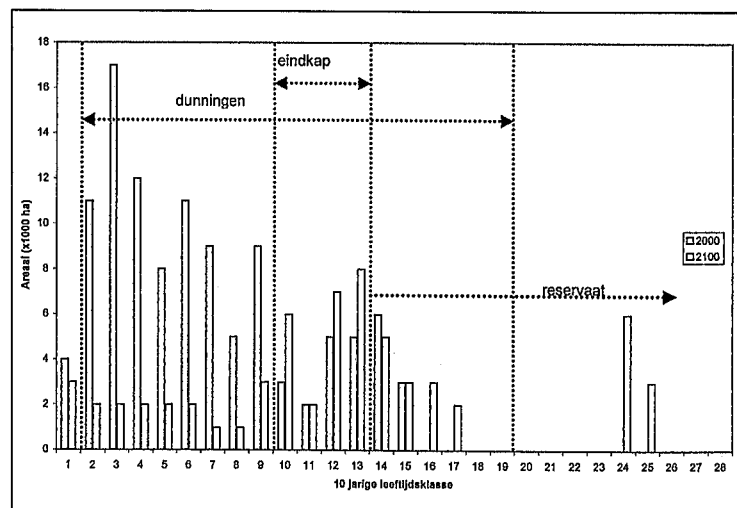
de houtbijgroei wordt geogst. Er bleek veel meer ruimte dan vaak wordt gedacht. Een productie van 76 miljoen m³ dood hout per jaar lijkt geen probleem om tevens nog lange tijd te voldoen aan de stijgende consumptie van hout en papier. Lokale veranderingen in het bosbeheer zullen leiden tot een hogere biodiversiteit ter plaatse, en (in tegenstelling tot wat vaak gevreesd wordt) niet tot een houttekort op korte en

middellange termijn. De huidige veranderingen in het beheer zullen alleen op lange termijn een grote invloed hebben op het bos (Figuur 3).

Het bleek dat het Europese bos inert is: het reageert traag op veranderingen. De autonome ontwikkeling van het bos wordt maar ten dele door het beheer beïn-

vloed. Veranderingen in het beheer die vandaag worden doorgevoerd, zullen pas over 50 tot 60 jaar een merkbaar effect hebben op het bos en de houthandel binnen Europa. Maar dan zijn de gevolgen ook bijna onomkeerbaar geworden. West-Europese (en Nederlandse) nadruk op natuurwaarden zal tegen die tijd leiden tot een verminderde produc-

Figuur 3. Leeftijdsklassenverdeling van het grovedennebos in Nederland in 2000 en in 2100 onder een scenario waarin groveden gedeeltelijk wordt vervangen door natuurlijke verjonging met andere soorten. Tevens wordt oude groveden opzij gezet als strikt reservaat ('reservaat' vanaf leeftijd 140 jaar) (De Goede 2000). Te zien is dat in 2100 nog altijd geteerd kan worden op vrij grote arealen bos van 100 tot 140 jaar oud waarin een eindkap kan worden uitgevoerd. Pas na 2100 zal het geringe areaal verjongde groveden voelbaar worden voor de verwerkende industrie

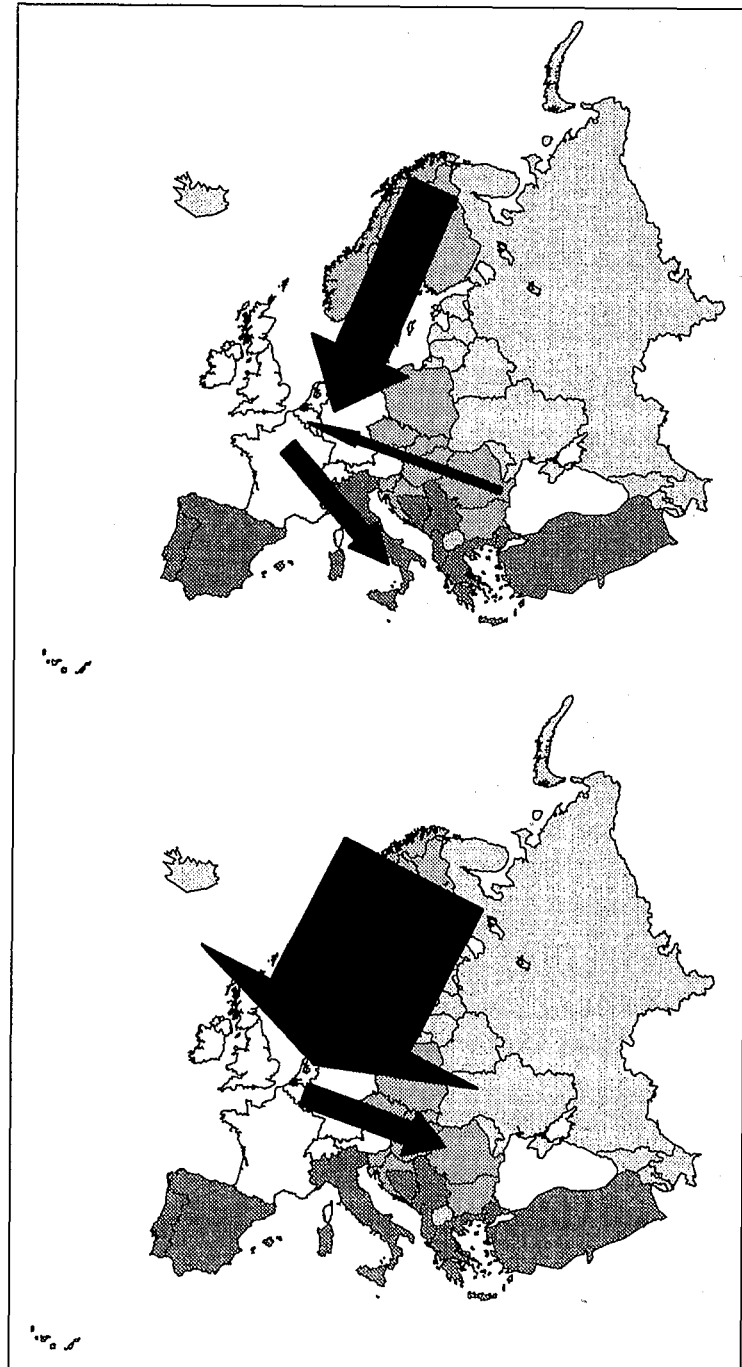

Figuur 4. Netto export (naald- en loofhout) vanuit Scandinavië, Oost-Europa en het Middellandse Zeegebied naar 10 Centraal Europese landen in 1990 (boven) en 2090 (onder). De breedte van de pijlen geven het relatieve netto volume van handel aan in roudhoutequivalenten. In de onderste kaart staat geen pijl voor het Middellandse Zeegebied, omdat dit gebied niet in de simulatiestudie was betrokken

tie van naaldhout. Omdat de consumptie in Oost-Europa ook sterk gaat toenemen, neemt vooral de druk op Scandinavië toe om meer hout te produceren. Daar kan in principe de toegenomen vraag een niet-duurzaam bosbeheer tot gevolg hebben (Figuur 4).

De verwerkende industrie roept natuurlijk al decennia dat er een houttekort gaat ontstaan, maar dat was geënt op de gedachte dat de wereldbosvoorraad op een bepaald moment weggekappt zou zijn. Dat is nooit gebeurd, en zal ook nooit gebeuren, evenmin als de bovenstaande conclusie dat de druk op het Scandinavische bos te groot zou worden. Dat zal ook nooit zover komen. Meer waarschijnlijk is dat de markt dit 'probleem' oplost door twee mechanismen:

- 1) Wanneer in Centraal Europa de productie van naaldhout af gaat nemen, zal dit in principe de prijs van de ruwe grondstof doen stijgen. Positieve hiervan is dat de financiële duurzaamheid van de bouseigenaar verbetert, maar houtproducten zullen uit de markt geprijsd worden en aandeel verliezen t.o.v. staal en plastics. De consumptie van hout en papier zou dus af kunnen nemen en de dreigende prijsstijging wordt onmiddellijk weer teniet gedaan;
- 2) Om de dreigende prijsstijging van ruwe grondstof te vermijden

zal de verwerkende industrie uitwijken naar de grote bosvoorraden in het Europese deel van Rusland. Nu al neemt die import van ruwe grondstof uit Rusland snel toe, maar dit zal nog verder

toenemen door tekorten ten gevolge van natuurgericht bosbeheer in Centraal Europa. Door de huidige politieke en economische onzekerheid in Rusland wordt op dit moment nog niet in

verwerkende capaciteit ter plekke geïnvesteerd, maar blijft het bij de import van ruwe grondstof.

De voorziene stijging van de houtconsumptie kan volgens de studie vanaf 2050 niet meer gedeckt worden door het Europese bos. Ook de aanleg van vrij grote arealen nieuw bos in Europa (5 miljoen ha tussen nu en 2040) helpt nauwelijks bij het ontstane tekort (Nabuurs 2001). Een grote controversie lijkt te ontstaan: een enorme voorraad in het Europese bos die jaarlijks verder toeneemt, maar toch problemen om aan de vraag te voldoen (een virtueel tekort?). De bosvoorraden in het Europese deel van Rusland zullen in de toekomst steeds belangrijker worden voor de verwerkende industrie in Centraal Europa.

De conclusie is dat we ons de lange-termijn gevolgen van het

natuurgerichte bosbeheer beter moeten gaan realiseren. Natuurlijk zijn de veranderingen in het beheer alleen maar veranderingen ten goede. Een sterk verstevigde samenleving eist dit. Maar bosbeheer in Nederland staat niet op zichzelf. Het is nauw verbonden met de rest van Europa. Minder productie van hout hier, leidt tot meer druk op het bos elders. Juist een klein land als Nederland moet zich zeer bewust zijn van de rol van het eigen bos als natuurlijke hulpbron. Het sinds enkele decennia ingezette geïntegreerd bosbeheer zal een grote invloed hebben op de toekomst van het Europese bos. Als er een bos ontstaat dat niet voldoet aan de vraag uit de samenleving, dan duurt het zeer lang voordat dat hersteld is.

Literatuur

- Jagt, J.L. van der. et al. 2000. Geïntegreerd bosbeheer: praktijk, voorbeelden en achtergronden. Rapport nr 50. Expertisecentrum LNV, Wageningen. 214 p.
- Goede, D. M. de. (2000). Between fear and hope, a scenario study into the long term international consequences of a changing forest management in western and central European countries. Wageningen, Wageningen University and Research Center, Department of Environmental Sciences, Forest Policy and Forest Management Group: 93 p. + app.
- Nabuurs, G.J. 2001. European forests in the 21st century: impacts of nature-oriented forest management assessed with a large scale scenario model. Research Notes 121. Joensuu. Alterra Scientific Contributions 2. PhD Thesis University of Joensuu. European Forest Institute and Alterra, Joensuu and Wageningen.
- Olsthoorn, A. en M. van Wijk. 2001. Boek Geïntegreerd Bosbeheer: schitterend fata morgana of zompig poldermodel? Nederlands Bosbouw tijdschrift 73: 11-14.